

Son iki yüz ilin tarixi dövrlərinə nəzər saldıqda bir daha məlum olur ki, ermənilər hər məqamda xaricdən aldıqları hərbi, siyasi, maliyyə dəstəyinə arxalanaraq azərbaycanlılara qarşı kütləvi qətlamlar, soyqırımı aktları həyata keçiriblər. Bu baxımdan dünyanın tanınmış tərəqqipərvər xalqlar erməniləri insanlıq üçün ən vəhşi toplum hesab edir və bunu öz dillərində kitablara salır, rəsm əsərlərində əks etdirir, yetişməkdə olan gənclərinə çatdırırılar.

Yalnız son iki yüz il ərzində ermənilər tərəfindən iki milyona yaxın azərbaycanlı qətlə yetirilmiş, yüz minlərlə insan isə sağlamlığından məhrum olmuşdur. Təkce XX əsrde xalqımız dörd dəfə - 1905-1907-ci, 1918-1920-ci, 1948-1953-cü və 1988-1993-cü illərdə ermənilər tərəfindən soyqırımı və etnik təmizləmələrə məruz qalıb. 1918-ci il mart soyqırımı zamanı ermənilər Bakı, Naxçıvan, Şamaxı, Quba, Qarabağ, Zəngəzur, Kürdəmir, Lənkəran, Gəncə və digər bölgələrdə minlərlə azərbaycanlı qətlə yetirmişlər. Erməni vandalizminin canlı şahidlərində olmuş alman səyyahı və tədqiqatçısı A.Y.Kluge qələmə aldığı xatirelərində yazır ki, ermənilər azərbaycanlı məhəllələrinə soxularaq hamını öldürür, qılıncla parçalayırlar, süngü ilə dəlmədeşik edirdilər. Qırğından bir neçə gün sonra bir cuxurdan çıxarılan 87 azərbaycanlı cəsədinin qulaqları, burunları kəsilmiş, qarınları yırtılmış, cinsiyət orqanları doğranmışdı. Ermənilər usaqlara da, yaşılırlara da rəhm etməmişdilər. Martin 30-u, 31-i və aprelin 1-də ermənilər bolşevik Rusyanın hərbi yardımını ilə təkce Bakıda 15 min azərbaycanlı qətlə yetiriblər. Erməni vəhşiləri Bakıda, Şamaxıda, Qubada, Xaçmazda, Ağsuda, Kürdəmirdə, Salyanda, 50 mindən çox soydaşımızın həyatına son qoyular. Şamaxı qəzasında 58, Quba qəzasında 112, Gəncə quberniyasında 272, İrəvan quberniyasında 211, Qars vilayətində 82 yaşayış məntəqəsi, yerlə yekşan edilmiş, yüz minlərlə azərbaycanlı qətlə yetirilmiş, bir milyondan çox soydaşımız tarixi-ətnik torpaqlarından didərgin salınmışdır. Rus diplomati general Mayevski "Ermənilərin töretdiyi kütləvi qırğını" kitabında qeyd edir ki, zərərlə təsirləri nəticəsində yaratdığı illüziyanın müdafiəsi üçün qanlı fədakarlığa hazır olan qudurğan, inadkar erməni gəncləri yetişir: "Ali məktəbdən tutmuş lap adice ibtidai məktəblərə qədər bütün erməni məktəbləri Avropa paytaxtlarında ifrat dərəcəyə çatdırılmış erməni təbliğatçılarının qızığın fəaliyyət meydanına çevrilmişdi. Vətənpərvərlik mədhiyyə və mahniları, kəskin satira və təmsillər müəllimlər mühitində yeniyetmələrin odlu qəlbinə düşündü, onlarda müsəlmanların mənfur hakimiyyətinə qarşı qəzəb, kin-küdüret hissini heç kimə məlum olmayan gələcəyin fantastik illüziyalarının bütöv bir silsiləsinə alovlandırdı. Beləliklə, 3-4 il ərzində onların yaratdığı illüziyanın müdafiəsi üçün qanlı fədakarlığa hazır olan qudurğan, inadkar gənclər yarandı".

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin imzaladığı "Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü" Fərmandan sonra...

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yarandıqdan sonra Nazirlər Şurası 1918-ci il iyulun 15-de bu faciələrin tədqiqi məqsədilə Fövqələdə İstintaq Komissiyasının yaradılması haqqında qərar qəbul etdi. Komissiya mart soyqırımı - ilkin mərhələdə Şamaxıdakı vəhşilikləri, İrəvan quberniyası ərazisində ermənilərin töretdikləri ağır cinayətləri araşdırıldı. Dünya ictimaiyyətinə bu həqiqətləri çatdırmaq üçün Xarici İşlər Nazirliyi nezdində xüsusi qurum yaradıldı. Martin 31-i Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən Ümummilli Matəm Günü elan olundu. Bununla da azə-

Erməni terroru sivil dünyaya ləkədir

baycanlılara qarşı yürüdülən soyqırımı və bir əsrən artıq davam edən torpaqlarımızın işğalı proseslərinə tarixdə ilk dəfə siyasi qiymət verməye cəhd göstərildi. Lakin Cümhuriyyətin süqutu bu sahədə başlanmış işi yarımcıq qoydu. AXC-nin hüquqi varisi olan müstəqil Azərbaycan dövləti erməni vəhşiliyinin tədqiq olunması və dünya xalqlarına çatdırılmasında əhəmiyyətli işlər görməkdədir. Xüsusile de, Azərbaycan xalqının Ümummilli Lider Heydər Əliyevin "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" 1998-ci il 26 mart tarixli Fərmanı ilə soyqırımı aktlarına siyasi-hüquqi qiymət verilməsi bu sahədə aparılan tədqiqatlara, həqiqətin üzə çıxarılması istiqamətində səylərin artırılmasına təkan verdi. Fərmanda deyilir: "1813-cü və 1828-ci illərdə imzalanan "Gülüstən" və "Türkmənçay" müqavilələri Azərbaycan xalqının parçalanmasını, tarixi torpaqlarımızın bölünmesinin əsasını qoydu. Azərbaycan xalqının bu milli fəciəsinin davamı kimi onun torpaqlarının zəbəti başlandı. Qısa bir müddədə bu siyaset gerçəkləşdirilərək ermənilərin kütləvi surətdə Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi həyata keçirildi. Soyqırımı Azərbaycan torpaqlarının işgalinin ayrılmaz bir hissəsinə çevrildi. İrəvan, Naxçıvan və Qarabağ xanlıqlarının ərazi-zərərlərində məskunlaşdırılan ermənilər orada yaşayan azərbaycanlılarla müqayisədə azlıq təşkil etmələrinə baxmayaraq öz havadarlarının himayəsi altında "Erməni vilayəti" adlandırılın inzibati bölgünə yaradılmasına nail oldular. Belə sünə ərazi bölgüsü ilə, əslində, azərbaycanlıların öz torpaqlarından qovulması və məhv edilməsi siyasetinin bünövrəsi qoyuldu. "Böyük Ermənistən" ideyaları təbliğ olunmağa başlandı. Bu uydurma dövlətin Azərbaycan torpaqlarında yaradılmasına "bərəət qazandırmaq məqsədilə" erməni xalqının tarixinin saxtalaşdırılmasına yönəlmış geniş miqyaslı proqramlar reallaşdırıldı. Azərbaycanın və ümumən Qafqazın tarixinin təhrif olunması həmin proqramların mühüm tərkib hissəsinə təşkil edir".

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin imzaladığı "Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü" Fərmandan sonra hər il Martin 31-i "Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü" elan edilmişdir. Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev əsaslı olaraq tarixi çıxışlarında qeyd edirdi ki, ermənilərin torpaqlarımızda töretdiyi soyqırımlar kütləvi neşrlərdə və informasiya vəsitələrində daim əeks olunmalı və geniş formada dünya birliyinə çatdırılmalıdır.

Tarixin ən böyük yanlışlığı

Araşdırımlarla sübuta yetirilir ki, ermənilərin Azərbaycan ərazilərinə köçürülməsi məqsədli karakter daşıyılır. Bu köçürülmə siyasetinin arxasında isə Rusiya çarları dayanmışdı. İ.Şopenin 1852-ci ildə nəşr etdirdiyi "Erməni vilayətinin Rusiya imperiyasına bir-

di, Qarabağlar və Yeqeqnadzor rayonları Naxçıvana birləşdirilsin, habelə, vaxtılı Gürçüstanı və Dağıstanı verilən Azərbaycan torpaqları geri qaytarılsın. M.C.Bağirovun tutarlı tələbi qarşısında aciz qalan ermənilər iddialarından geri çekilir.

Erməni separatizminə 2020-ci il sentyabrın 27-də son qoynulu

Bununla belə ermənilər 1946-ci il oktyabrın 19-da SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin xarici ölkələrdə yaşayış ermənilərin Ermənistən SSR ərazisine köçürülməsi ilə bağlı "Xarici ölkələrdən vətənləri Sovet Ermənistənə qaydan milliyyətə erməni olan şəxslərin SSRİ vətəndaşlığı almaq qaydaları haqqında" adlı qərarın verilməsinə nail oldular. Məhz xaricdən bölgəye köçürülen ermənilər 1988-89-cu illərdə Azərbaycana qarşı terror aktları həyata keçirməyə başladılar. Əsrlərlə öz tarixi torpaqlarında yaşamış 250 mindən çox azərbaycanlı dədə-baba torpaqlarından zorla deportasiya edilmişdir. Deportasiya zamanı 225 nəfər qətle yetirilmiş, 300 nəfər müxtəlif bedən xəsərətləri almış, 2000-ə yaxın azərbaycanlı türklərinin yaşadıqları kəndlər boşaldılmış, azərbaycanlılara məxsus tarixmədəni abidələr və qəbiristanlıqlar dağıldılmış, tarixi-coğrafi adlar dəyişdirilmiş, insanların mülkləri və şəxsi əşyaları əvəzsiz məmənsənilmişdir. Ermənilər vəhşi əməlləri ilə beynəlxalq sənədlərin müddəalarını kobuduqla pozmuşlar: BMT Nizamnamesi; "İnsan Hüquqlarının Ümumi Bəyannaməsi" (1948); "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi haqqında" Avropa Konvensiyası (1950); Mülki və siyasi hüquqlar haqqında" Beynəlxalq Pakt (1966); "Dini əqidə əsasında diskriminasiya və dözlülməzliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında" Bəyannamə (1986); "Hərbi cinayətlər və bəşəriyyət əlehi-nə olan müddət tarixinin tətbiq edilməsi haqqında" Konvensiya (1968) və s. Beynəlxalq qanunları erməni toplumu kobud İlkində pozaraq azərbaycanlıları öz doğma yurd yaralarından didərgin salmışlar. Bunla kifayət-lənməyib Qarabağ qarşısında iddialar irəli sürmüs və xaricdəki himyədarlarından hərbi-siyasi dəstək almaqla əraziyədə yaşayan dinc insanlara qarşı görünməmiş vəhşiliklər törətmışlər. Halbuki bu ərazilərdə yaşayan əhalinin, bir neçə kənd istisna olmaqla, bütünlük-də azərbaycanlılardan ibarət olub. 1923-cü il qədər, yeni Dağılıq Qarabağ Muxtar Vilayəti yaradılana qədər Dizax, Vərəndə, Çiləbird, Xaçın, Talış məlikliyi Xəmsə adlanındı. Qarabağ xalçası, Qarabağ geyim növləri, əltikmə işləri nəinki Azərbaycanda, həttə bütün Şərqi ölkələrində tanılmışdır və yüksək qiymətləndirilirlerdi.

Qarabağda özünəməxsus çəki və ölçü vahidi mövcud idi. Qarabağ şairlərini birləşdirən Məclisi-üns və Məclisi-fəramuşan öz üslubu ilə seçiliirdi. Qarabağ musiqi məktəbi isə, hətta bütün Şərqi məşhur idi. Pənahəli xanın Qarabağın paytaxtı olaraq təkirdirdiyi (1750-1757) Şuşa Zaqafqaziyanın konservatoriyası hesab olunmuşdur. XVIII əsrin sonları - XIX əsrin başlanğıcında Rusyanın Cənubi Qafqazda, o cümlədən, Azərbaycanda işgalçılıq fealiyyəti gücləndi. İbrahim xan Rusiya qoşunlarının komandanı R.D. Sisiyanova (1802-1806) Kürəkçayda müqavilə bağladı. Kürəkçay müqaviləsinə əsasən, Qarabağ xanlığı məhz müsəlman - Azərbaycan torpağı kimi Rusiyaya ilhaq olundu. Tarixi reallığı əks etdirən Kürəkçay müqaviləsi Qarabağın Azərbaycan xalqına məxsus olduğunu sübut edən ən mötəbər sənəddir. 2020-ci il sentyabrın 27-də başlayan və 44 gün çəkən Vətən Mühəribəsi ilə 30 illik erməni işgalina son qoynulu, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa etdi.

Bu gün Azərbaycan əraziləri rahat nəfəs alır. Bölgədə separatizmə son qoynulması ilə genişmişqasılı quruculuq, temir, tikinti işləri həyata keçirilir. İnsanlarımız doğma yurd-yaralarına qayıtmaqla bölgəni daha da inkişaf etdirir, gözələşdirir və əsrarəngiz diyara çevirirler.

İLHAM ƏLİYEV